

2024-05-13

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: KFKS-2024-00334

Nämndernas uppföljning av strategiarbetet 2023 – Ett drogfritt Nacka för unga

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen fatta följande beslut.

1. Kommunstyrelsen beslutar att ge stadsledningskontoret i uppdrag att göra en översyn av och föreslå en revidering av strategin Ett drogfritt Nacka för unga i enlighet med vad som anges i tjänsteskrivelsen daterad den 13 maj 2024
2. Kommunstyrelsen noterar i övrigt informationen om uppföljningen av strategiarbetet med Ett drogfritt Nacka för unga som anges i tjänsteskrivelsen daterad den 13 maj 2024.

Sammanfattning av ärendet

Kommunfullmäktige i Nacka har den 21 maj 2018 antagit strategin Ett drogfritt Nacka för unga. Strategin anger mål och riktmärken för ett samhälle för unga som är fritt från alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT). Strategin ska följas upp årligen av de nämnder som är berörda. Aktuella nämnder är fritidsnämnden, kulturnämnden, nämnden för arbete och försörjning, socialnämnden inklusive välfärd samhällsservice, utbildningsnämnden och nytt för i år är att även välfärd skola inom kommunstyrelsen följt upp strategin. Inom sina respektive uppdrag har nämnderna genomfört en rad aktiviteter för att leva upp till strategin. Alla direktörer i de olika nämnderna ingår också i en gemensam styrgrupp för strategiarbetet.

Nackas Strategi bygger på den nationella ANDTS-strategin som har antagits av riksdagen. Denna strategi uppdaterades för åren 2022-2025 då ett S för spel om pengar lades till. Även Nackas strategi bör revideras och uppdateras i enlighet med detta. Styrgruppen för strategiarbetet bör få i uppdrag att uppdatera och revidera strategin så att den så långt det är möjligt motsvarar den nationella strategin.

Ärendet

Kommunfullmäktige i Nacka har den 21 maj 2018 antagit strategin Ett drogfritt Nacka för unga. Strategin anger mål och riktmärken för ett samhälle för unga som är fritt från alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT). Strategin Ett drogfritt Nacka för unga har även sin förankring i Nackas styrmodell det vill säga i visionen Öppenhet och mångfald, den grundläggande värderingen förtroende och respekt för människors kunskap och egen förmåga och för deras vilja att ta ansvar samt i de fyra övergripande målen som gäller för all verksamhet i Nacka. Strategin bygger på den nationella ANDTS-strategin som riksdagen har antagit och på de regionala mål som länsstyrelsen har antagit i sin strategi.

Spel om pengar i den nationella ANDTS-strategin

Regeringen beslutade den 24 mars 2022 att spel om pengar skulle läggas till i den nationella strategin, som man uppdaterat inför åren 2022-2025¹. I förkortningen lades till ett S för spel om pengar. Målet för samhällets insatser mot spelberoende och ANDTS-politiken när det gäller spel om pengar är att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande. Regeringens samlade strategi för narkotika, dopning och tobak samt spel om pengar för 2022-2025 (ANDTS-strategin) ska bidra till de övergripande målen för ANDT- respektive spelpolitiken:

- ett samhälle som är fritt från narkotika och dopning
- minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol
- minskat tobaksbruk
- minskade skadeverknings av överdrivet spelande

Regeringens ANDTS-strategi omfattar hela befolkningen och innefattar förebyggande arbete och brottsbekämpning, vård och stödinsatser och sådana insatser som syftar till att begränsa tillgänglighet och efterfrågan.

De övergripande målen kompletteras i strategin med en målstruktur med sju långsiktiga mål. Dessa mål är att tillgången ska minska, barn och unga ska skyddas, färre barn och unga ska börja eller debutera tidigt, skadligt bruk eller beroende ska minska, det ska finnas tillgång till vård och stöd av god kvalitet, skador och död ska minska och en folkhälsobaserad syn på ANDTS internationellt. Skrivningar som specifikt rör spel om pengar finns under det första målet om minskad tillgång och det övergripande målet att skadeverkningarna vid spel om pengar bör motverkas. Även andra mål kan inkluderas, som till exempel att barn och unga ska skyddas genom att föräldrar med spelmissbruk ges stärkt stöd och att stödet till barn och unga som anhöriga bör intensifieras. Det framgår också av strategin att det kan bli aktuellt med utvecklingsinsatser som främst rör

¹ Regeringens skrivelse 2021/22:213 <https://www.regeringen.se/contentassets/4e3f6172f23a4564a8f2604a206e0323/en-samlad-strategi-for-alkohol--narkotika--dopnings--och-tobakspolitiken-samt-spel-om-pengar-20222025-skr.-202122213>

spelmarknaden att på spelområdet, som insatser kring olicensierat spel och marknadsföring.

Även om det finns likheter i det förebyggande arbetet kring alla delar inom ANDTS-området, finns vissa skillnader i orsaker, användning och problem som gör att det delvis finns olika metoder för att förebygga, utveckla och följa upp arbetet.

Behov av förändringar i Nackas strategi

Som framgår av Nackas nuvarande strategi står Nacka kommun bakom både den nationella och regionala strategin och kommer att verka för att målen i dessa ska uppnås. Nacka kommun bör därför uppdatera sin strategi till att också omfatta spel om pengar. Namnet på strategin är väl inarbetat och bör kvarstå.

Med tanke på att spel om pengar ska läggas till strategin behöver Nackas strategi Ett drogfritt Nacka för unga ses över och revideras med hänsyn till vissa olikheter i metoder för just spelmissbruk. En översyn och revidering måste göras med utgångspunkt i den forskning som finns på området. Det kan också finnas andra skrivningar i strategin som behöver ses över. Uppdraget för att göra översynen och revidera strategin bör läggas på dess styrgrupp.

Styrgruppen för strategin

År 2018 bildades en styrgrupp för strategiarbetet. Styrgruppen ska för kommunstyrelsens räkning följa upp vilka resultat som nås inom all kommunalt finansierad verksamhet kopplat till strategin och utifrån dessa stimulera utvecklingen av arbetet. Styrgruppen, bestående av berörda direktörer, har haft några avstämningar under år 2023 och Välfärd Skola har varit med vid två avstämningarna under 2024. Primärt genomförs dock strategiarbetet genom nämnderna och avstämningarna är främst kopplade till formen för uppföljningen av strategin och till Stockholmsenkäten. Berörda direktörer för strategiarbetet kommer även fortsättningsvis att träffas framöver för att samverka kring strategiarbetet.

Projektet Tillsammans för ett drogfritt Nacka för unga

Styrgruppen för strategiarbetet i Nacka har tidigare sökt och beviljats medel ur framtidsfonden för projektet ”Tillsammans för ett drogfritt Nacka för unga”. Projektet drevs under år 2022 och slutredovisades under hösten 2023 (KFKS 2020-00918).

Syftet med projektet var att skapa en drogfri miljö för unga. Projektet hade projektbidrag till sitt förfogande som skulle användas för att främja aktiviteter inom civilsamhället och i samverkan med olika aktörer. Totalt genomfördes sex projekt med stöd av projektbidrag. Slutredovisningen redogjorde för resultaten som bland annat visar att projektet har bidragit till att skapa meningsfulla fritidsaktiviteter för unga och bland annat främjat goda relationer till både vuxna och jämnåriga.

Allmänt om uppföljningen av strategin

Nackas strategi har i början av år 2024 följts upp för år 2023 av berörda nämnder utifrån sina respektive uppdrag och ansvarsområden. I uppföljningen har Valfärd Skola, genom kommunstyrelsen verksamhetsutskott, lagts till och de har följt upp strategin under april månad. De övriga nämnder som har följt upp strategin har varit fritidsnämnden, kulturnämnden, nämnden för arbete och försörjning, socialnämnden och utbildningsnämnden. De flesta av de berörda nämnderna har också bifogat en matris över aktiviteter. Även kommunstyrelsens trygghetsutskott har fått delge sina åtgärder på området. De redovisas tillsammans med nämndernas uppföljningar under ett avsnitt nedan.

Den uppföljning som ska göras av strategin ska utgå från att arbetet mot alkohol, narkotika, doping och tobak ska ha stöd i forskning och/eller utvärdering. Frågeställningarna ska bevakas internationellt, nationellt, lokalt och regionalt. Som berörts ovan, behöver även skrivningarna om uppföljning uppdateras när spel om pengar nu läggs till i strategin.

Uppföljningen av kvalitet ska redovisas öppet och tillgängligt. Uppföljningen av strategin ska göras årligen och den så kallade Stockholmsenkäten är en viktig källa i uppföljningen.

Det som särskilt ska följas upp och stimuleras är:

- A. Nolltolerans mot narkotika, doping och alkohol vad gäller barn och unga.
- B. Minska tobaksbruk och förhindra att barn och unga börjar använda tobak.
- C. Stöd och vård till dem som hamnat i missbruk eller beroende.

Stockholmsenkäten

Stockholmsenkäten tas fram av länsstyrelsen i Stockholms län och genomförs vartannat år bland elever i grundskolan åk 9 och i gymnasiet åk 2. Enkäten genomförs vartannat år för att utvecklingen ska kunna följas. Den senaste enkäten genomfördes under våren 2022 och nästa gång den ska genomföras är under våren 2024. Nya resultat på enkäten har alltså inte tillkommit sedan den senast undersökningen.

Merparten av kommunerna i länet har genomfört den senaste undersökningen. Enkäten behandlar hur eleverna mår och deras levnadsvanor och attityder kring en mängd områden.

För Nackas del såg man att användningen av e-cigarett och vitt snus ökat i förhållande till den senaste mätningen (2020) och att flickor i åk 9 mår sämre psykiskt än tidigare år. Detta följer utvecklingen i hela länet. Nackas flickor i åk 9 fick ett något sämre resultat än övriga köns- och ålderskategorier gällande rökning, alkoholkonsumtion och begångna

brott. Samtidigt visade undersökningen att storkonsumtionen² av alkohol har minskat, liksom narkotikaanvändningen bland unga. Tryggheten i det egna bostadsområdet och skoltrivseln ligger på en hög nivå, liksom deltagande i ledarledda fritidsaktiviteter. Detta tillsammans med att många unga har föräldrar som har sysselsättning och högskoleutbildade föräldrar, utgör skyddande faktorer för barn och unga när det gäller deras hälsa och mående.

Nämndernas uppföljning av strategin

Fritidsnämnden

Fritidsnämndens arbete består löpande i att tillhandahålla lokaler som ska vara fria från tobak, alkohol, narkotika och dopning.

Fritidsnämnden ska också ställa krav på utförare av verksamhet för barn och unga och ha och följa utarbetade policies och handlingsplaner gällande ANDTS. Vidare ska fritidsnämnden erbjuda kompetensutveckling för föreningslivet genom Utmärkt förening. Under 2023 har projektbidrag för drogförebyggande aktiviteter bidragit till att fritidsnämnden har kunnat erbjuda utökad fritidsgårdsverksamhet och ledarutbildningar för unga. I samverkan med civilsamhällessamordnare har nio föräldravandringar genomförts under sommarlovet.

Fritidsnämnden deltar i det lokala trygg- och säkerhetsnätverk som samverkar med civilsamhället samt tar del av och analyserar resultatet från Stockholmsenkäten.

Kopplat till strategiarbetet finns en matris som utarbetats tillsammans med kulturnämnden, där det inom både fritidsnämndens och kulturnämndens ansvarsområden finns ett antal aktiviteter som särskilt ska följas upp och utvärderas, se bilaga 1 c.

Kulturnämnden

Kulturnämndens arbete för att efterleva strategin består främst i att se till att lokaler och verksamheter där barn och unga vistas och verkar är fria från alkohol, narkotika, doping och tobak.

Under 2023 har kulturnämnden förtydligat i kriterier för kulturstöd att alla organisationer som bedriver verksamhet för barn och unga ska ha en dokumenterad policy för en verksamhet som ska vara fri från alkohol, narkotika, doping och tobak. I samband med bidragsansökningar ska policyn bifogas innan ansökan handläggs. I

² Enkätens definition av storkonsumtion är 18 cl sprit eller en helflaska vin eller fyra stora flaskor stark cider/läsk eller fyra burkar starköl eller sex burkar folköl minst en gång i månaden.

upphandlingsunderlag för Öppen kulturskola har kravställts att en organisation som upphandlas ska ha en dokumenterad policy för ANDT gällande personal och deltagare.

Framtidsfondsprojektet Tillsammans för ett drogfritt Nacka beviljade projektbidrag till Älta kulturförening som genomfört projekt där unga samverkat med skolor i Älta kring en ANDT-dag under våren 2023. Projektet är nu avslutat, se ovan.

Kulturnämnden har också bifogat en matris över genomförda aktiviteter för 2023, som är densamma som för fritidsnämnden, se bilaga 2 c.

Nämnden för arbete och försörjning

Nämnden för arbete och försörjning följde senast upp strategin i februari 2024. Arbetet för att efterleva strategin har främst bestått i att stödja den enskilde att nå egen försörjning, vilket möjliggör förbättrade förutsättningar till förbättrade levnadsvillkor för såväl den enskilde som för de hushåll som har barn.

I den senaste uppföljningen identifierades att de utvecklingsområden kring intern samverkan samt strategins uppföljning som har varit bristfällig nu har åtgärdats. Under det gångna året har arbets- och etableringsenheten involverats i än högre grad i den kommunövergripande samverkansgruppen, där deltagande fortgår. Vid identifierade riskfaktorer kopplade till ANDT och i frågor som rör våld i nära relation, samverkar arbets- och etableringsenheten med andra enheter. Samverkan såväl internt som externt är en möjliggörare för att nå målen i strategin.

Utöver ovanstående, bidrar nämnden för arbete och försörjning till strategins måluppfyllelse genom att bevilja insatser för ensamkommande barn och unga med behov kopplade till ANDT-området och genom att bevilja insatser för unga från 16 år som är i behov av stöd där en kartläggning med bland annat frågor inom ANDT-området används. Vidare följs unga som inte fyllt 20 år upp inom det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) för att identifiera om behov av stöd inom om det finns behov av stöd inom ANDT-området. Nämnden erbjuder också feriejobb, entreprenörsutbildning och jobbmässor för unga Nackabor. Detta kan bidra till en förbättrad levnadsnivå och meningsfull tillvaro som skyddar ungdomarna från skadligt bruk av ANDT.

Socialnämnden

Socialnämnden erbjuder hjälp och stöd vid skadligt bruk och beroende och på så sätt förebyggs allvarliga skador av eget och andras bruk. I verksamheter som finansieras av socialnämnden bedrivs det breda förebyggande arbetet med att bland annat förhindra eller försena debut av alkohol, narkotika, dopning och tobak och med att ge stöd till föräldrar och andra anhöriga.

Socialnämnden har under 2023 finansierat socialt uppsökande fältarbete och behandlande insatser samt föräldraskapsstöd. Fältarbetet har genomförts av ungdomsteamet i samarbete med unga förebilder, Polarna. 21 polare har varit verksamma under 2023. Ungdomsteamet och Polarna möter både föräldrar och elever med möjlighet till dialog bland annat på temat Respekt och självrespekt (RoS). Detta har genomförts vid 105 tillfällen under 2023. Efterfrågan ökar för varje år.

Behandlande insatser är till exempel arbete i samverkan med polis, skola och fritidsverksamheter inom SSPF (skola, socialtjänst, polis och fritid) med totalt 117 ungdomar och SIG (sociala insatsgrupper) med sju ungdomar under 2023. Det är en ökning sedan år 2022.

Socialtjänsten har arbetat i samverkan med polisen och minimaria i två omgångar, med den riktade uppsökande insatsen mot unga och narkotika kallad Vårglöd och Höstglöd, där narkotikapåverkade ungdomar nås och på kort tid kan erbjudas stöd.

Föräldraskapsstödet i form av ABC-grupper i olika åldersindelningar har genomförts med föreläsningar både fysiskt och digitalt. Totalt 529 föräldrar har tagit del av de fem föreläsningar som genomfördes under 2023 i samverkan med Nacka församling och Rädda Barnen. Seminariet ”Grattis du har en tonåring” har genomförts i samverkan mellan socialtjänst, välfärd samhällsservice, polisen och minimaria en gång per termin och har nått 210 deltagare under 2023.

Socialnämnden har genom miljöenheten genomfört tillsynsarbete, 110 tillsynsbesök gällande serveringstillstånd av alkohol, 49 avseende tobak, 37 avseende folköl och 28 gällande e-cigarett/vätskor. 101 kontrollköp har gjorts, fördelat på 8 folköl, 26 tobak och 15 e-cigarett, 10 receptfria läkemedel och 24 tobaksfria nikotinprodukter har gjorts under 2023.

För att uppmärksamma nackabor på var stöd finns om man vill sluta använda tobak, genomförs kampanjen Rökfria veckan på nacka.se och i sociala medier. Med anledning av ökad användning av tobaksfria produkter har 50 tillsynsbesök genomförts och 24 kontrollköp gjorts av miljöenheten under 2023.

En matris med aktiviteter har utarbetats av socialnämnden, se bilaga 4 c.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden har under 2023 följt upp strategin genom att fråga rektorer hur utbildningsnämnden skulle kunna stötta skolorna i deras arbete med ANDT-prevention. Därefter har utbildningsenheten undersökt vad som skulle kunna vara en lämplig insats för att stötta skolorna. Utbildningsenheten kommer under hösten

2024 anordna en föreläsning på området som ska hållas av extern expertis och utifrån ett Nackaperspektiv. Stockholmsenkäten kommer vara ett lämpligt bakgrundsmaterial.

I kommande Våga visa-enkät har en ny fråga till eleverna i årskurserna 6 och 8 införts gällande skolans arbete med att lära ut om riskerna med tobak, alkohol och andra droger. Genom att sådan undervisning ingår i skolornas nationella uppdrag och såväl fristående som kommunala skolor i Nacka genomför enkäten finns förutsättningar för att elevernas svar kan bli en del av skolornas och huvudmännens systematiska kvalitetsarbete. Det ger även underlag för utbildningsenhetens uppföljning på kommunnivå. En motsvarande fråga kommer att införas också i Nackas enkät till gymnasieelever (Storsthlm:s enkät).

Välfärd Skola

Välfärd Skola organiserar Nackas kommunala förskolor, grundskolor och gymnasium och är placerad under kommunstyrelsen.

Välfärd skola arbetar kontinuerligt med olika insatser för att leva upp till strategin och skolorna har arbetat med flertalet insatser som bland annat hälsolektioner, hälsoenkäter och hälsosamtal som skolsköterskan genomför i åk. 4 då tar upp riskbruk kring spel och familjesituation kopplat till alkohol. Vidare har föreläsningar genomförts för skolans medarbetare för att bättre uppmärksamma substansbruk, skolsköterskor har tillsammans med rektor och lärare deltagit i möten med elever med misstänkt eller konstaterat substansbruk. Skolorna har också haft föräldramöten där Mini-Maria, polis och SSPF (skola, socialtjänst, polis och fritid) bjudits in för att vårdnadshavare ska vara informerade om aktuellt läge. Barn- och elevhälsan har också ett nära samarbete med SSPF i förebyggande syfte.

På gymnasieskolan YBC i Sickla har läkarstudenter och psykologer föreläst om alkohol, tobak, vejp, vitt snus, lustgas och droger. Under våren 2024 kommer unga drogförebyggare till Nacka gymnasium. I samband med detta planeras en vecka då skolan uppmärksammar det vita snuset. Skolledningen har också lyft frågor om ANDTS och den ökade risken i brytpunkten mellan grundskola och gymnasium på föräldramöten under året. Polarna i Nacka håller i en utbildning för alla elever på högstadiet i RoS (respekt och självrespekt).

Kommunstyrelsens trygghetsutskott, KSTU

Kommunstyrelsens trygghetsutskott i Nacka har följt upp Stockholmsenkätens resultat kring trygghet, säkerhet och andra områden som är knutna till rådets förebyggande arbete i samspel med nämndernas olika processer. KSTU har också fått regelbunden avstämning kring läget med trygghet, säkerhet och ungas droganvändning via de lokala

arbetsgrupperna. Kommunpolisen deltar i de lokala arbetsgrupperna och på KSTU:s sammanträden. Det genomförs insatser i varje arbetsgrupp utifrån de lägesbilder som framkommer på respektive möte. Detta inkluderar gemensamma insatser kring droganvändning och försäljning på platser i de olika kommundelarna med syfte att störa ut denna försäljning.

Under 2023 har ett systematiskt och riktat drogförebyggande arbete skett på den öppna drogscenen i Fisksåtra, vilket definieras som en geografisk, bestående plats där bruk och försäljning av narkotika sker offentligt och uppfattas som problematisk av myndigheter och/eller allmänhet. Detta arbete sker i samverkan med länsstyrelsen i Stockholms län, Stena fastigheter och polisen. Våren 2024 skrev polisen av detta område som nu inte längre är en öppen drogscen. Det sker ändå ett fortsatt drogförebyggande arbete i området för att försäkra att problemen inte eskalerar.

Stadsledningskontorets bedömning

Välfärd Skola har nu inkluderats i uppföljningen av strategin. Tillsammans med välfärd samhällsservice (som ingår i socialnämndens uppföljning) och nämnderna har ANDT-frågorna nu fått en komplett genomlysning. Uppföljningen visar att de alla har väldigt viktiga uppgifter och uppdrag för att Nacka kommun ska leva upp till strategin och att de kompletterar varandra.

Uppföljningen av 2023 års arbete kring strategin byggde på samma Stockholmsenkät som årets uppföljning. Senare under 2024 kommer resultatet från årets enkät att presenteras. Det är vår förhoppning att de tidigare resultaten gällande storkonsumtion av alkohol och narkotika ska fortsätta i positiv riktning och att användningen av vitt snus och e-cigarett ska ha minskat. Stadsledningskontoret kommer noga följa resultatet av årets enkät och ytterligare anpassa sina åtgärder och sin uppföljning till detta.

Samtidigt behöver Nackas strategi också ses över och anpassas till att den ska motsvara den nationella strategin och kompletteras med spel om pengar. Detta kommer delvis kräva nya skrivningar om bland annat uppföljning så att dessa motsvarar den forskning som finns på det området. Stadsledningskontoret tycker att det är lämpligt att stadsledningskontoret ges i uppdrag att göra en översyn av och ge förslag till revidering av strategin i enlighet med denna tjänsteskrivelse.

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet förväntas inte få några ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Beslutet beräknas få positiva konsekvenser för barn och unga då ett arbete för att följa upp strategin förväntas minska skadeverkningarna av alkohol, narkotika, tobak och

dopning. Att strategin framöver kommer inkludera även spelmissbruk minskar skadeverkningarna också på det området, vilket får en positiv effekt för barn och unga.

Handlingar i ärendet

Tjänsteskrivelse daterad den 13 maj 2024

Bilagor:

- 1a-c Protokollsutdrag från fritidsnämnden, inklusive tjänsteskrivelse och matris.
- 2a-c Protokollsutdrag från kulturnämnden, inklusive tjänsteskrivelse och matris.
- 3a-b Protokollsutdrag från nämnden för arbete och försörjning, inklusive tjänsteskrivelse
- 4a-c Protokollsutdrag från socialnämnden, inklusive tjänsteskrivelse och matris.
- 5a-b Protokollsutdrag från utbildningsnämnden, inklusive tjänsteskrivelse
- 6a-b Protokollsutdrag från kommunstyrelsen avseende Valfärd skola, inklusive tjänsteskrivelse.

Anette Böe
Produktionsdirektör för Valfärd
samhällsservice

Karin Kollberg
Social- och äldredirektör
Stadsledningskontoret

Hans-Otto Halvorsen
Kultur- och fritidsdirektör
Stadsledningskontoret

Veronica Grimheden Myhrström
Utbildnings- och arbetsmarknadsdirektör
Stadsledningskontoret

Einar Fransson
Produktionsdirektör för välfärd skola
Stadsledningskontoret